

tidsskrift *sb.*, -et, -er, i sms.
 tidsskrift- el. tidsskrifts-, fx
 tidsskrift(s)artikel.

tidsspild *sb.*, -et el. tids-
 spilde *sb.*, -t.

Nyt fra **Sprog**nævnet

spørgsmål, *uf. pl. ene*
 tidsstemple *vb.*, -ede.

tidsstempling *sb.*, -en, -er.

Sprogteknologi til håndtering af fagsproglig viden

Af Bodil Nistrup Madsen
 og Pia Lyngby Hoffmann

Viden om fagbegreber (og de tilhørende termer) er vigtig både i professionel sammenhæng og i mange hverdagsituationer, når vi som almindelige borgere skal kommunikere med offentlige myndigheder, når vi skal sætte os ind i nye emner, eller når vi skal forstå begreber på andre sprog end dansk. Her er nogle eksempler:

- En borger vil gerne indberette *kørselsfradrag* og *håndværkerfradrag*, men kan ikke finde dem på årsopgørelsen, fordi SKAT betegner disse som henholdsvis *befordringsfradrag* og *servicefradrag*. Her er man nødt til at være sikker på, at betegnelserne dækker det rigtige.
- En studerende, der for eksempel læser miljøteknologi på DTU, skal i gang med et nyt emne: *drivhuseffekt*. Der er mange

Artikelserie:
 Hvordan virker sprogteknologien i din hverdag?

vanskelige begreber, og det er svært at forstå deres indbyrdes relation, for eksempel *is-albedo-effekt* og *global opvarmning*. Her hjælper en systematisk oversigt over de termer, der knytter sig til emnet – både på dansk og engelsk.

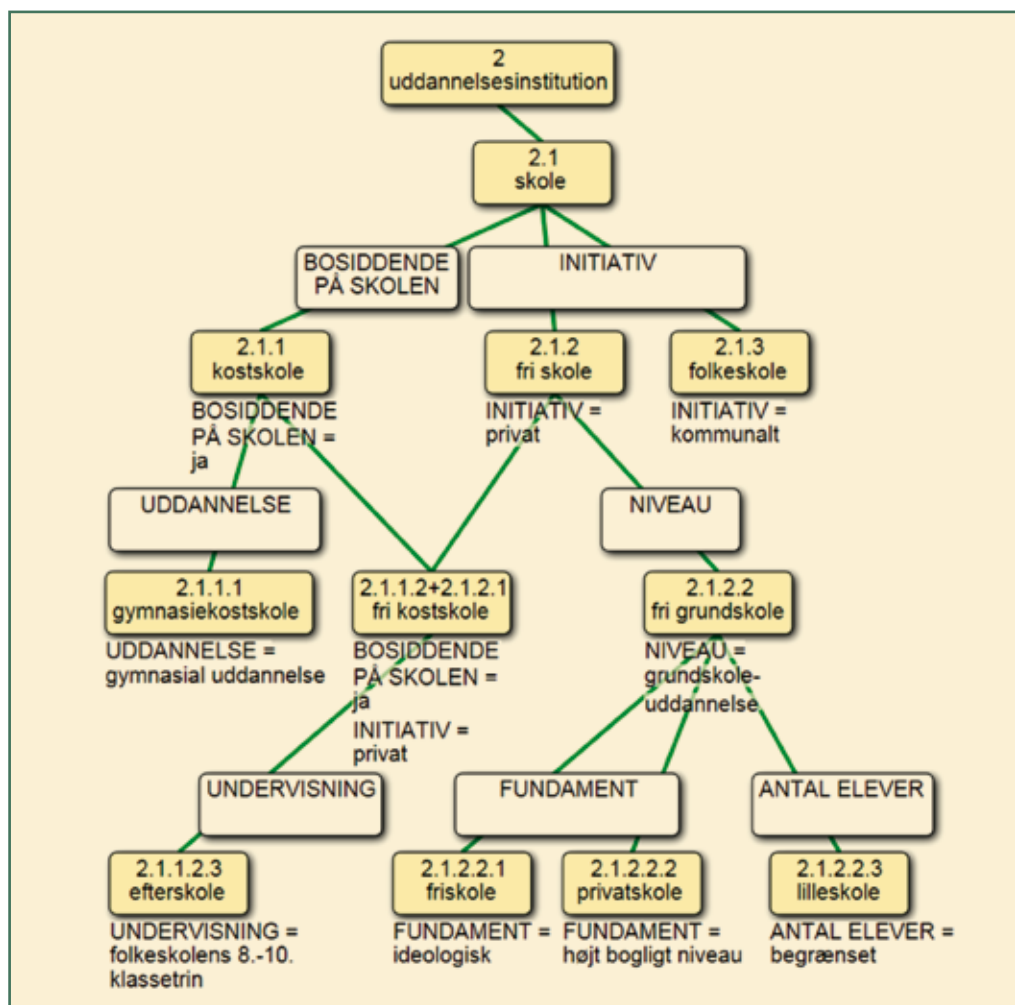
- En medarbejder i en virksomhed bliver præsenteret for en *fuldmagt* på engelsk. Her hjælper viden om, hvordan de engelske begreber forholder sig til de danske (se for eksempel Madsen og Thomsen 2015b).
- En kommunalt ansat skal vejlede en borger, der har spørgsmål om det, der i almindeligt dagligsprog kaldes *børnepenge*, men som hos SKAT både betegnes *børne- og ungedydelse* og *familieydelse*. Andre steder kaldes det *børnefamilieydelse* og *børnecheck* – og *børnepenge* >

kan desuden dække andre begreber som *børnebidrag* og *børnetilskud*. Det er vigtigt at få begreberne på plads, så man ikke taler forbi hinanden.

Metoder til begrebsafklaring

En anerkendt metode til at afklare fagbegrebers betydning er, at begreberne systematiseres ved hjælp af deres karakteristiske træk og deres relationer til andre begreber i form af faglige *begrebsmodeller*, som samler et fagområdes begrebsinventar i en konsistent og lettilgængelig form.

Nedenfor ses et udsnit af en begrebsmodel, som er under udarbejdelse i et nordisk samarbejdsprojekt, ”Termbank til støtte for nordisk mobilitet”. Dette projekt, hvor Dansk Sprognævn og DANTERMcentret deltager, har til formål at styrke mobiliteten mellem de nordiske lande, særligt for elever, studerende og jobansøgere. Ideen er, at forældre, som vil flytte til et andet nordisk land, kan undersøge for eksempel de begreber, der beskriver skolesystemet i det land, som de vil flytte til, og sammenligne dem med de begreber, der beskriver systemet i deres eget land. Der ud-

arbejdes til dette formål begrebsmodeller og entydige definitioner af de enkelte begreber på alle de nordiske sprog. Begrebsmodellerne beskriver relationen mellem begreberne og supplerer definitionerne, hvilket gør det lettere at overskue de komplekse sammenhænge.

FORKLARING TIL BEGREBSMODELLEN:

De gule bokse repræsenterer begreber, som er relateret ved hjælp af begrebsrelationer: grønne (skrå) streger svarer til typerelationer (en *folkeskole* er en type *skole*). Under hver begrebsboks er der et karakteristisk træk, som kort beskriver begrebet og adskiller det fra andre begreber (*fri skole* – INITIATIV = privat, *folkeskole* – INITIATIV = kommunalt).

Begrebet *fri grundskole* arver trækket 'INITIATIV = privat' fra begrebet *fri skole*, og *friskole* arver trækket 'NIVEAU = grundskoleuddannelse' fra *fri grundskole*. Dette ses ikke i begrebsmodellen, men fremgår af de danske definitioner nedenfor.

Det vanskelige i det danske uddannelsessystem er, at der er både *frie skoler*, *frie grundskoler* og *friskoler*¹. Sammenhængen fremgår af begrebsmodellen, og til hvert begreb er der knyttet en definition.

Ved at sætte begreberne i system får man et anderledes overblik over et fagområde end ved blot at få vist en række termer alfabetisk ordnet. Har man adgang til begrebsmodellen i elektronisk form, er det muligt at navi-

1 Der findes forskellige beskrivelser af den danske skolestruktur, som kan være svære at overskue for en udlænding, for eksempel "[Frie grundskoler, eller private grundskoler, er skoler, der er oprettet under friskoleloven](https://da.wikipedia.org/wiki/Fri_grundskole)". ... I 2012 var der ca. 105.000 elever på [friskoler og private grundskoler](https://da.wikipedia.org/wiki/Fri_grundskole)", https://da.wikipedia.org/wiki/Fri_grundskole (almindelige understregninger er indsat af forfatteren).

Danish:	fri skole
General definition:	skole som er oprettet på privat initiativ
	
Danish:	fri grundskole
General definition:	fri skole på grundskoleniveau som har en vis grad af selvstændighed, men som skal følge kravene i folkeskolen
	
Danish:	friskole
General definition:	fri grundskole med offentlig støtte og stor ideologisk og pædagogisk frihed
	

gere i et hierarki af begreber i stedet for blot at søge på enkelte udtryk.

Sprogteknologiske værktøjer til videnshåndtering og vidensdeling

Opbygning af begrebsmodeller foretages typisk af fageksperter i samarbejde med terminologer, som tager udgangspunkt i for eksempel lærebøger, fagtekster, fagord- >

bøger og eksperternes generelle viden om området. Det er et møjsommeligt arbejde, og derfor er der udviklet forskellige værktøjer, for eksempel *terminologistyringsværktøjer* og *begrebsmodelleringsværktøjer* til at holde styr på begreberne.

Et *terminologistyringsværktøj* anvendes til at systematisere, lagre, opdatere og fremsøge informationer om termer på et eller flere sprog. Det anvendes for eksempel af oversættere og tekstforfattere for at opnå konsistent og korrekt brug af termer i tekster.

Kernen i et terminologistyringsværktøj er en termbase eller en termbank. En *termbase* er en terminologisk datasamling, som stilles til rådighed for en specificeret mængde af brugere, for eksempel ansatte i en virksomhed. Hvis en virksomhed udliciterer oversættelser til oversættelsesbureauer, er det almindeligt, at virksomhedens termbase også gøres tilgængelig for oversætterne, så der sikres konsistent anvendelse af termer. I Danmark er der udviklet flere terminologistyringsværktøjer med danske grænseflader, for eksempel i-Term² og TERMplus³.

En *termbank* stilles til rådighed for en bred og uspecificeret mængde af brugere. Offentlige myndigheder opretter termbanker, ofte kaldet begrebsbaser, som fastlægger definitioner af begreber inden for et bestemt domæne, for eksempel sundhedsdomænet. Som eksempler kan nævnes sundhedsvæsenets begrebsbase⁴ i Danmark og Socialstyrelsens termbank⁵ i Sverige. Definitionerne i disse termbanker er baseret på begrebsmodeller.

2 www.i-term.dk

3 <http://www.termplus.dk/>

4 www.begrebsbasen.dk

5 <http://www.socialstyrelsen.se/terminologi>

Der findes større termbanker i alle de nordiske lande med undtagelse af Danmark. Her er der dog gennemført et forskningsprojekt, DanTermBank-projektet⁶, med det formål at skabe grundlaget for en dansk terminologi- og vidensbank. Man kan finde links til de nordiske termbanker på DanTermBank-projektets websted.

Et *begrebsmodelleringsværktøj* anvendes til at opbygge og præsentere begrebsmodeller, som for eksempel begrebsmodellen over det danske uddannelsessystem ovenfor. Det danske system i-Term har et integreret modul til begrebsmodellering. Med dette kan man udarbejde og præsentere begrebsmodeller og få vist begreber i basen, som er forsynet med definitioner, kommentarer, ækvivalenter på andre sprog og en lang række andre informationer.

Sprogteknologiske værktøjer til automatisk vidensindsamling og begrebsmodellering

Både traditionelt ordbogsarbejde og terminologiarbejde er tidskrævende, men ved hjælp af sprogteknologiske værktøjer kan arbejdet gøres mere effektivt. Man kan automatisk indsamle viden om fagbegreber fra tekster på internettet og automatisk opbygge udkast til begrebsmodeller, som derefter kan forfines af terminologer i samarbejde med fageksperter.

Webcrawlere er *korpusopbygningsværktøjer*, som kan anvendes til at finde og downloade relevante tekster fra internettet inden for et fagområde, det vil sige til at sammensætte et domænespecifikt tekstkorpus (Barrière 2006).

6 www.dantermbank.dk

Leksikografer og terminologer har altid baseret deres arbejde på kontekster, som kan vise noget om betydningen og brugen af ord eller termer, men mængden af tekster er i dag overvældende. Ved hjælp af *korpusanalyseværktøjer* kan man analysere store mængder tekst hurtigt, automatisk identificere tekststrengene i teksterne og præsentere dem på forskellige måder. Det kan for eksempel være lister med oplysninger om, hvor hyppigt termer forekommer i en eller flere tekster (frekvenslister), eller konkordanslister, som viser den sammenhæng (en del af eller en hel sætning), som udvalgte eller alle termer forekommer i.

En særlig type korpusværktøjer er *ekstraktionsværktøjer*, som anvendes til at udtrække sproglige informationer fra en tekst.

Ved hjælp af et *termekstraktionsværktøj* kan man udtrække termer og informationer om disse fra et domænekorpus. På basis af syntaktiske og morfosyntaktiske mønstre eller regler samt statistiske beregninger kan der udtrækkes lister over *termkandidater* med tilhørende informationer. Denne type værktøjer anvender et almensprogligt korpus som referencekorpus, som udgør en antaget repræsentativ stikprøve af sproget, og som fungerer som sammenligningsgrundlag. Hvis de statistiske beregninger viser, at et ord eller en ordkombination forekommer oftere i domæneteksterne end i de almensproglige

Bodil Nistrup Madsen
(f. 1948) er professor ved CBS.

Pia Lyngby Hoffmann (f. 1967) er projektleder på DANTERMcentret.

tekster i referencekorpusset, stiger sandsynligheden for, at ordsekvensen er en term (Ahmad, Khurshid, Lee Gillam & Lena Tostevin 1999).

Relationsekstraktionsværktøjer anvendes til at udtrække begrebsrelationer (Barrière 2006), og på basis af begrebsrelationerne kan der automatisk opstilles udkast til begrebsmodeller.

I DanTermBank-projektet er der udviklet en række prototyper, som kan anvendes til de forskellige faser af begrebsafklaringsarbejdet (Lassen et al. 2012; Lassen, Madsen & Thomsen in print). Nogle af prototyperne er tilpasset dansk sprog (ordklasseopmærkning og termekstraktion), de øvrige kan >

Artikelserie: sprogteknologi

Dette er den fjerde og sidste artikel i Nyt fra Sprognævnets serie om sprogteknologi. Artikelserien handler om hvordan sprogteknologi egentlig virker. Nævnet vil i de kommende år beskæftige

sig mere med sprogteknologi, ikke bare med fokus på dens betydning for retskrivningen, men også med henblik på at sikre dansks status i alle sammenhænge

bruges sproguafhængigt. Alle værktøjerne vil blive gjort tilgængelige på DanTermBank-projektets websted.

Anvendelse af systematiseret terminologi i andre sprogteknologiske systemer

Systematiseret terminologi indgår som en væsentlig ressource i mange sprogteknologiske værktøjer, for eksempel i *maskinoversættelsessystemer* og i *informationssøgningssystemer*. Både oversættelser og søgninger bliver mere præcise hvis systemerne har adgang til systematiseret terminologi. Så ud over den pædagogiske gevinst, der ligger i de klare definitioner og den grafiske fremstilling, er der altså både tid og penge at spare i hverdagen, fordi systemerne arbejder mere effektivt. Der er derfor mange gode grunde til at bruge tid og energi på at skabe orden i begreberne.

Referencer

- Ahmad, Khurshid, Lee Gillam & Lena Tostevin (1999). University of Surrey participation in TREC8: Weiridnessindexing for logical document extrapolation and retrieval (WILDER). In: *The Eighth Text REtrieval Conference (TREC-8)*.
- Barrière, Caroline. (2006). Semi-automatic corpus construction from informative texts, In: Lynne Bowker, (ed.), *Lexicography, Terminology and Translation, Text-Based Studies in honour of Ingrid Meyer*, 81-92.
- Lassen, Tine (2012). A Corpus Compilation and Processing Prototype for Terminology Work. In: *Proceedings of the 10th Terminology and Knowledge Engineering Conference (TKE 2012)*, 19-22 June 2012, Eds. Guadalupe Aguado de Cea, Mari Carmen Suárez-Figueroa, Raúl García-Castro, Elena Montiel-Ponsoda. Universidad Politécnica de Madrid, 218-230.

Lassen Tine, Madsen, Bodil Nistrup & Thomsen, Hanne Erdman. Automatisk opbygning og validering af terminologiske ontologier. Proceedings fra NORDTERM 2013, Stockholm. In print.

Madsen, Bodil Nistrup & Hanne Erdman Thomsen (2015a). Concept modeling vs. data modeling in practice. *Handbook of Terminology Volume 1*, (eds.) Kockaert, Hendrik J. and Frieda Steurs, John Benjamins Publishing Company, 250-275,.

Madsen, Bodil Nistrup & Hanne Erdman Thomsen (2015b). Fra tekst til struktureret viden. I: Dorthe Duncker m.fl. (red.). *Rette ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen*. Sprognævnets skriftsserie 46, 227-246.

Digital mobning

Af Margrethe Heidemann Andersen

Med de sociale mediers opståen er der skabt en ny og ret udbredt form for mobning, nemlig den såkaldt digitale mobning. Jeg vil i denne artikel komme ind på nogle af de betegnelser vi bruger om digital mobning og andre former for mobning i de nye medier, og jeg vil forsøge at give et bud på hvilke ord-dannelsesmønstre der ligger bag de forskellige betegnelser.

Ifølge en artikel i Berlingske Tidende 27.5.2015 har hver fjerde 13-årige i Danmark oplevet at nogen har sendt eller uploadet billeder eller videoer af dem uden deres tilladelse, og op mod 8 % er løbende udsat for digital mobning. Det ubehagelige ved den digitale mobning (ud over det grundlæggende ubehagelige i at blive mobbet) er for det første at alle kan kommentere, dele og like de uønskede billeder og videoklip, hvorved man ikke blot mobbes af en bestemt person eller en bestemt gruppe af personer, men også af en stor, udefinerbar gruppe af mennesker på nettet, som man ikke nødvendigvis kender personligt; og for det andet at de uønskede billeder og klip ikke kan fjernes igen – ligger de først på nettet, ligger de der i princippet til evig tid. Følgerne af digital mobning kan være så uoverskuelige for de personer der udsættes for den, at nogle af dem ikke kan se anden udvej end at tage livet af sig selv. Det er bl.a. sket i nogle meget omtalte sager i USA hvor man som en konsekvens har vedtaget en

lov der forbyder digital mobning, og i 2014 kom den første sag om digital mobning for retten. Gerningsmanden, en 18-mand fra North Carolina, blev fundet skyldig i at have mobbet en skolekammerat på Facebook, og dommen lød på 30 dages betinget fængsel, fire års prøvetid og et forbud mod at være på Facebook eller andre sociale medier i et år (Dagens.dk 7.2.2014). Og selv om man måske ikke kan påstå at fænomenet digital mobning er opstået i USA (for børn har til alle tider mobbet hinanden), har USA dog en vis sproglig indflydelse i omtalen af fænomenet fordi nogle af de mest velkendte sager om digital mobning netop er fra USA. Man kunne derfor tro at vi herhjemme ville tale om *cyberbullying*, som er en af de amerikanske betegnelser for fænomenet. Og det gør vi da også – men faktisk taler vi langt oftere om *digital mobning*.

Digital mobning, cybermobning, netmobning og cyberbullying

Der findes flere betegnelser for digital mobning i dansk. En søgning i Infomedia i juni 2015 viser således at der tilsyneladende er mindst fire forskellige betegnelser, hvoraf *digital mobning* er den mest almindelige, efterfulgt af *cybermobning*, *netmobning* og *cyberbullying*. Alle fire betegnelser er kommet ind i dansk nogenlunde samtidig, dvs. omkring 2006/2007, og det ser ud til at det er *digi-* >

tal mobning der står stærkest med over 1100 hits i Infomedia i juni 2015. Forbindelsen udtales oftest med tryk på såvel *digital* som *mobning* og skal derfor skrives i to ord, men sammenskrivningen *digitalmobning* ses også, om end noget sjældnere (39 hits i Infomedia). Orddannelsen er parallel med andre dannelser hvori *digital* indgår – fx taler og skriver vi oftere om at vi lever i en digital verden end i en digitalverden (med hhv. 1642 og 23 hits på Infomedia). *Cybermobning* er noget mindre frekvent end *digital mobning* med lige over 300 hits, og dernæst kommer *netmobning* med knap 200 hits, efterfulgt af *cyberbullying* med knap 70 hits. Ingen af ordene findes endnu i Nye Ord i Dansk 1955 til i dag (på www.dsn.dk/noid), men det vil måske ændre sig i takt med at digital mobning formentlig bliver mere og mere almindeligt.

Som det ses, indgår ordet *mobning* i såvel *digital mobning* som i *netmobning* og *cybermobning*. *Mobning* betyder ifølge Den Danske Ordbog (på ordnet.dk) 'vedvarende og ond-sindet drilleri, ofte mod et barn, udført af en eller især flere andre personer, ofte børn', og det giver derfor god mening at vi ofte bruger ordet om børns og unges (ondsindede) drillerier i den digitale verden. *Mobning* (med sideformen *mobbing*) kan ifølge Nye Ord i Dansk dateres til 1971. Men hvor visse andre ord af samme type fortsat har en engelsk og en dansk form (fx *headhunting/headhuntning* og *booking/bookning*, der alle findes i Ret-skrivningsordbogen), er den danske dannelse *mobning* i dag enerådende. Det verbum der ligger til grund for *mobning*, nemlig *mobbe*, blev ifølge Nye ord i Dansk indlånt i 1972. Det stammer fra engelsk og betyder egentlig 'stimle sammen (for at angribe)', og det er

afledt af ordet *mob* 'bande, pøbel' (se www.ordnet.dk). Det interessante er at *to mob* på engelsk og *at mobbe* på dansk ikke har helt samme betydning. Slår man verbet *to mob* op i en engelsk-dansk ordbog (på ordbogen.com), vil man således se at det her defineres som 'stimle sammen, samles, omringe, overfalde' – hvilket jo ikke er helt det samme som at mobbe. Slår man til gengæld *mobbe* op i en dansk-engelsk ordbog (igen på ordbogen.com), vil man se at det oversættes med *to bully* eller *to harass*. *At mobbe* svarer altså nogenlunde til *to bully* på engelsk, og *cybermobning* svarer derfor til engelsk *cyberbullying* – selvom verbet *mobbe* oprindeligt er et lån fra engelsk!

Ordene *cybermobning* og *netmobning* kan være dannet i lighed med andre lignende sammensætninger med *-mobning* som side-steled. Det gælder fx *sms-mobning* og *mobil-mobning*, der er dannet i dansk i hhv. 2001 og 2002 (se www.dsn.dk/noid), og derfor godt kan have tjent som forbillede for *cybermobning* og *netmobning*. *Cyberbullying* har som nævnt ikke rigtig slået an, og det kan hænge sammen med at ordet hverken er helt nemt at stavet eller udtale for de fleste danskere.

Hate, hate på og haters

Det der sker når man udsættes for digital mobning, er med de unges sprog at man får meget *hate*, og at andre *hater* på en uden grund. Det kommer tydeligt til udtryk i dette citat fra ungdomsbladet viunge.dk 10.6.2013: "Har du oplevet, at du får meget hate på facebook, eller at de andre fra din klasse hater på dig uden grund? Det kan både gøre ondt og være rigtig ubehageligt, hvis du føler dig hadet af andre. Det kan give en følelse af en-

Margrethe Heidemann Andersen (f. 1971) er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

somhed, og du får måske lyst til at lave helt om på dig selv for at være som de andre”. En person der hater meget, hedder logisk nok en hater som i følgende citat fra Information 4.6.2004: ”Når sidste uges uheldige helt (...) kan få ørenlyd, så bør Jokerens største hater også kunne med sine forfriskende fortolkninger af latterlige udenlandske hits”. At man får meget *hate*, betyder altså at man er udsat for hadske beskeder (altså mobning), og når nogen hater på en, sender de hadske beskeder (altså mobber). Og selve *hateren* – det er ham eller hende der mobber andre. At det engelske ord *hate* bruges som det her er vist, skyldes muligvis at vi også bruger det engelske *like* (både som verbum og som substantiv), fx på Facebook, hvor man både kan *like* (altså synes godt om) andres statusopdateringer og få mange *likes*, altså synes godt om-tilkendegivelser. Substantivet *like* kan dateres til 2009 i dansk, mens verbet *like* kan dateres til 2010, begge ifølge Nye Ord i Dansk 1955 til i dag (www.dsn.dk/noid). Er man populær, får man altså mange *likes*, og der er mange der *liker* en. Er man upopulær, får man meget *hate*, og der er mange der *hater* på en.

Afslutning

Denne lille artikel handler om nogle af de sproglige fænomener der er opstået i forbindelse med de nye medier. Det er klart at der er tale om et stort emne, og at det kunne fortjene mere opmærksomhed end den det er mulig at give inden for rammerne af Nyt fra Sprognævnet. Hvis nogen skulle føle sig inspireret til at forske videre i emnet, er bolden hermed givet op.

Rette Ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen

Den 3. oktober 2015 fyldte Sprognævnets direktør, Sabine Kirchmeier, 60 år, og for at hyld hende har en række venner og kolleger skrevet i alt 21 artikler, som tilsammen er blevet til *Rette ord*.

Bogens emner spænder fra sprogpolitik og normering, sprogteknologi, grammatik, især valens, over nordisk sprogsamarbejde til særskrivningsfejl mv. Desuden kan man læse om ”Det typiske drab i ridderviserne. Et folkeviseseord i kontekst” og artiklen ”Jeg kan bare godt lide dansk’. Dansk som fremmedsprog på udenlandske universiteter – holdninger og udfordringer”.

Bogen indeholder hele to forord: et af Birgit Meister og et af bogens redaktion. De kan læses på de følgende sider.

Rette Ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen. Redigeret af Dorte Duncker, Eva Skafte Jensen og Ole Ravnholt. Dansk Sprognævnets skrifter 46. Dansk Sprognævn 2015, 315 sider. Bogen kan bestilles i boghandlen, hos DBK eller hos Dansk Sprognævn (adm@dsn.dk) til en vejledende pris på 300 kr.

Sabine 60 år

Der er noget fascinerende ved en kvik, vidende og vaks person, der udfordrer stereotyperne. Det var nok det, der gjorde Sabine Kirchmeier-Andersen så interessant for ansættelsesudvalget, da den første direktør for Dansk Sprognævn skulle findes i 2006.

Sådan en havde man ikke haft før, skønt Sprognævnet blev til i 1955, så det stod klart for alle, at der ventede en stor og mangfoldig opgave.

Og sproget er vores hjertebarn, det skal plejes og passes, forgudes og elskes. Og det skal tilbydes de allerbedste vilkår og omgivelser.

Det kræver en person, der både kan lytte og handle, og det viste sig snart, at Sabine var ambitiøs på Sprognævnets vegne. Hun satte sig i spidsen for et lille, erfarent team og havde tanker og ideer med om, hvordan Sprognævnet kunne nå ud til endnu flere danskere og være den centrale kapacitet i alle sprogs spørgsmål.

Hun har overbevist skeptikerne om, at forandring og fornyelse bærer kvaliteten i sig, og at det er et umisteligt nøgleord for et nævn, der beskriver og retleder livsnerven i vort samfund.

Ordene – vores ord – er hjertet: i forskningen, i artiklerne, i retstavningen, i svarene, og jeg tror, at når vi investerer i sproget, har vi det for livet.

Sabine ser, tænker og føler sprog. Hun er også praktiske gris, der sørger for, at regningerne bliver betalt, og hendes styrke og sårbarhed, mod og disciplin blandes til et stærkt ord-DNA, som nu er ubrydeligt forbundet med Sprognævnet.

Nu er vi ivrige efter at se, hvad det næste bliver. Måske et nyt overrumplende ord, som

vi aldrig har vidst, at vi altid har haft brug for og nu ikke kan leve uden. Eller måske et ord, som ophidser sindene og splitter os dramatisk ad.

Så er det godt, Sabine sammen med sit kloge nævn forsvarer og forklarer ordene og lærer os at se dem som en sjælden gave. Og hun er jo sej og energisk og beroligende. Så vi indser, at sproget er større end os alle sammen, og at vi kan beskrive det, men ikke beherske det, og at det beriger og berører os med kraft, ynde og selvfølgelighed.

Birgit Meister

Sabine Kirchmeier-Andersen

Sabine Kirchmeier-Andersen blev ansat som den første direktør for Dansk Sprognævn i maj 2006, og i april 2015 blev hun genansat for en ny åremålsperiode. Sabine er uddannet cand.mag. i dansk og tysk fra Københavns Universitet (1987) og ph.d. i lingvistik og datalingvistik fra Odense (nu: Syddansk) Universitet (1997). De sidste 10 år før Sabine kom til Sprognævnet, var hun institutleder og inden da lektor på Institut for Datalingvistik på CBS.

Sabine og Sprognævnet er jævnaldrende. Sabine blev født den 3. oktober 1955 i Hannover. I forbindelse med faderens arbejde flyttede familien til Danmark, og Sabine kom i dansk skole som 9-årig. Efter en kortere periode i Tyskland i teenageårene vendte hun tilbage til Danmark og til uddykelsen af sin store interesse for dansk sprog. Hendes hovedfag på universitetet var dansk, og hun skrev speciale om dødsopfattelsen i danske trykte ligprædikener fra 1600-tallet (1986). Ph.d.-afhandlingen *Lexicon, Valency and the Pronominal Approach* (1997) behandler >

som titlen angiver, valensteori, og spændet mellem emnerne for de to afhandlinger giver en god fornemmelse af Sabines faglige bredde. I årenes løb har hun forsket i dansk morfologi, syntaks, leksikalsk semantik, maskinoversættelse, valens og dependensgrammatik, korpuslingvistik og sprogpolitik, med datalingvistikken som den røde tråd. Det var en stærk sprogteknolog som satte sig i direktørstolen i 2006, og Sabine har for alvor formået at føre Sprognævnet ind i den digitale tidsalder. I hendes tid er bl.a. nævnets store seddelsamling blevet digitaliseret, mange af de svar svartjenesten har afgivet gennem årene, er blevet tilgængeliggjort på sproget.dk, og Retskrivningsordbogen er blevet en elektronisk ordbog som man kan slå op i på sin computer eller mobiltelefon. Sabine har konsekvent forfulgt det mål at nævnets videnskabelige grundlag skulle være ikke blot empirisk veldefineret men også kontrollabelt og søgbart, og i dag har nævnet fået opbygget betragtelige korpusressurser til støtte for arbejdet med at fastlægge og oplyse om dansk retskrivningsnorm.

Sabines sprogpoltiske engagement gælder ikke dansk sprog isoleret, men tager konsekvensen af at vi lever i et flersprogligt, globalt samfund. I 2007- 2008 var hun medlem af regeringens sprogudvalg som udkom med rapporten *Sprog til tiden* (2008), og som opfølgning på den og den tidligere sprogpoltiske rapport *Sprog på spil* (2003) samt Sprognævnets egne sprogpoltiske notater fra 2003 og 2007 var hun initiativtager til udarbejdelsen af Sprognævnets notat *Dansk sprogs status* (2012). Her kunne hun bl.a. trække på viden fra sit næstformandskab i den europæiske samarbejdsorganisation for nationale spro-

ginstitutter EFNIL (European Federation of National Institutions of Languages) og sit bidrag til etableringen af det empiriske grundlag for det europæiske sprogbarometer ELM (European Language Monitor). Gennem sin deltagelse i Netværket for Sprognævnene i Norden har hun endvidere deltaget i arbejdet med at foretage sproglige statusmålinger i nordisk regi, i lighed med de europæiske.

Ved siden af sin akademiske løbebane var Sabine medlem af Farum Byråd 2000-2006. Det var en politisk turbulent tid for kommunen som bibragte hende righoldige formidlingsmæssige erfaringer gennem hyppig deltagelse i medierne; erfaringer som hun dygtigt har forstået at lade komme Sprognævnet til gode. Frem til lanceringen af den 4. udgave af Retskrivningsordbogen i 2012 optrådte Sabine medievant på samtlige nyhedsplatforme og bidrog utrætteligt til at udbrede kendskabet til retskrivningen og den nye ordbogsudgave – en indsats som var medvirkende til at hun i 2013 blev benådet med ridderkorset af Dannebrogordenen.

Den daværende formand, Niels Davidsen-Nielsen, bød Sabine velkommen i 2006 med ”store og velbegrundede forventninger om at hun i kraft af sine faglige og ledelsesmæssige kvalifikationer vil tilføre nævnet ekstra gennemslagskraft, både forskningsmæssigt og hvad angår betjeningen af borgerne gennem svartjenesten og andre oplysende og formidlende aktiviteter”. Sabine har så udpræget demonstreret at forventningerne til hende var velbegrundede, og derfor er det med stolthed og glæde at Sprognævnet nu udgiver dette festskrift for at fejre Sabine og ønske hende til lykke med fødselsdagen.

Redaktionen

Hjælp os til at gøre *Nyt fra Sprognævnet* bedre

Kære læser

Redaktionen arbejder ihærdigt for at du kan få et nyt interessant og relevant nummer af *Nyt fra Sprognævnet* hver tredje måned. Bladet er nu udkommet i 31 år, og der er en trofast læserskare på mere end 2000 abonnenter samt ca. 3000 som læser bladet på nettet. Det er stolte traditioner, men tiderne ændrer sig, og *Nyt fra Sprognævnet* skal selvfølgelig følge med.

Vi vil gerne sørge for at bladet bliver ved med at være så inspirerende og vedkommende for vores læsere som muligt. Derfor har vi lavet et spørgeskema der skal vise os hvordan læserne ser på

bladet, og hvilke ønsker de har til bladets udformning og indhold. Det ligger på vores hjemmeside under adressen:

<http://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sproгнаevnet>

Du kan hjælpe os ved at gå ind på siden og udfylde skemaet. Vi sætter stor pris på din mening. Det tager kun 5 minutter, og skemaet er åbent resten af 2015.

På forhånd tak.

Register til *Nyt fra Sprognævnet*

Siden 1985 er *Nyt fra Sprognævnet* udkommet med fire numre om året, som regel i marts, juni, september og december. Samtlige numre kan også læses på nævnets hjemmeside. Det er i tidens løb blevet til artikler og svar om mange forskellige sproglige emner. I bladet har man således gennem årene kunnet læse om fx retskrivning og tegnsætning, om nye ord i dansk, om udtale, om ords historie, om korrekt og ukorrekt sprog, om sprogteknologi, om sprogpolitik og om meget, meget mere. Og sådan vil det også være fremover.

Imidlertid kan det være svært at genfinde en bestemt artikel eller et bestemt svar, og Sprognævnet har derfor udarbejdet et register over indholdet i bladet fra 1985 til i dag. Vi håber at et samlet register vil betyde en væsentlig forøgelse af bladets nytteværdi som opslagsværk.

Registeret kan findes på adressen:

<http://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sproгнаevnet>

Åben skole

SPØRGSMÅL: Skal *åben skole* skrives med stort?

SVAR: Nej, det skal skrives med lille da det ikke er et navn. Åben skole blev indført i forbindelse med skolereformen – det giver skoler og elever mulighed for at møde virkeligheden udenfor skolen. På Undervisningsministeriets hjemmeside kan man læse:

«Den åbne skole er en skole, som inddrager sin omverden. Det kan være lokal-samfundet, musikskolerne, erhvervslivet, idrætsforeningerne, det lokale Røde Kors, virksomheder eller bymuseet.» ([https://](https://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Laering-og-laeringsmiljoe/Den-aa-bne-skole)

www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Laering-og-laeringsmiljoe/Den-aa-bne-skole, besøgt 19.11.2015).

Betegnelsen er et beskrivende appellativ og bruges på linje med andre af de nye tiltag i folkeskolen, fx *inklusion*, *bevægelse*, *lektiehjælp* og *faglig fordybelse*, som heller ikke betragtes som navne. De skrives alle med lille. I nogle kommuner har man særlige indsatsområder som har fået navnet Åben Skole – og i disse tilfælde kan det forsvares at skrive Åben Skole med stort når man omtaler den særlige indsats. IEM

Gider ikke (at) være voksen

SPØRGSMÅL: Er det korrekt at skrive ”Peter gider ikke at være voksen”? Altså *gider at*.

SVAR: Mange (især lidt ældre) vil nok opfatte det som en fejl, og mange andre (især lidt yngre) vil ikke studse over det. Sprognævnet svarede i 1995 en spørger at *gide at* og *turde at* ”stadig af mange sprogbrugere opfattes som uomhyggelig eller ligefrem ukorrekt sprogbrug”. Dette er imidlertid 20 år siden, og i løbet af de år er tolerancen overfor *gide*

at og *turde at* efter alt at dømme blevet større blandt mange under 50 år.

I formelt skriftsprog er der tradition for ikke at skrive *gide at*, og heller ikke *turde at*. *Gide* og *turde* har opført sig som en slags modalverber (mådesudsagnsord), og disse forbindes med infinitiv (navnemåde) uden *at*, fx *vi skal rejse i morgen*. Men man støder ofte på *gide at* i det talte sprog, jf. grammatikoplysningerne i *Den Danske Ordbog*: ”mest almindelig uden *at* (der fortrinsvis bruges

i talesprog)”. Derfor kan man let komme i tvivl, og traditionen med at udelade *at* står nok ikke længere så stærkt. En søgning på to sammenlignelige (konstruerede) sætninger i Infomedia med periodeafgrænsningen 19.6.2013-19.6.2015 viser at der er 174 artikler som indeholder teksten *gider ikke blive* mod 30 med teksten *gider ikke at blive*. Der er altså stadig flest eksempler uden *at*. Fordelingen går igen med fx *gider ikke (at) være, gider ikke (at) rejse* o.l. Varianten med *at* giver teksten et talesprogligt præg, og den optræder ofte i citeret talesprog, fx siger bokseren Patrick Nielsen ”Jeg har fået bæstet tilbage i mig, og jeg gider ikke at være passiv mere” (Mx.dk (MetroXpress), 23.06.2015).

En anden traditionel regel siger at man skal huske *at* efter *behøve* og efter *efter* (Henrik Galberg Jacobsen og Peter Stray Jørgensen: *Håndbog i Nudansk*, 6. udg., 2013, s. 84-85). Denne tradition er tilsyneladende ikke så stærk mere. I Infomedia viser en søgning (periodeafgrænsningen 19.6.2013-19.6.2015) at der er 41 artikler som indeholder teksten *behøver ikke sende* mod 22 med teksten *behøver ikke at sende*.

IEM

AK	Anne Kjærgaard
AÅJ	Anita Ågerup Jervelund
ESJ	Eva Skafte Jensen
IEM	Ida Elisabeth Mørch
JNJ	Jørgen Nørby Jensen
JS	Jørgen Schack
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
PD	Philip Diderichsen
PJ	Pia Jarvad
SK	Sabine Kirchmeier

Generelle abonnementsvilkår

Levering

Nyt fra Sprognævnet udkommer 4 gange om året, i marts, juni, september og december. Hvis du midt i måneden endnu ikke har modtaget bladet, bedes du henvende dig til Dansk Sprognævn for at få tilsendt et erstatningseksemplar.

Betaling

Abonnementet betales forud, og opkrævning sker i januar, enten ved at Dansk Sprognævn sender dig et indbetalingskort (til betaling på posthuset, i banken eller via netbank) eller via BetalingsService (BS).

Som ny abonnent modtager du de numre der er udkommet i indværende år, samt et indbetalingskort for et fuldt årsabonnement.

Pris

Prisen er 120 kr. om året. Du betaler for et år ad gangen, så selvom du opsiger dit abonnement midt på året, vil du stadig modtage og betale for resten af årets udgivelser.

Varighed og opsigelse

Abonnementet løber indtil du opsiger det skriftligt, enten per brev eller mail. Seneste frist for opsigelse er 10. december. Det er ikke gyldig opsigelse blot at undlade at betale. Ved opsigelse af abonnementet skal du huske selv at opsiges en evt. betalingsaftale med BS.

Flytning

Flytning skal du meddele per telefon, mail eller brev. Ved henvendelser om abonnementet skal du have dit abonnementsnummer klar.

Nyt fra Sprognævnet

2015/4 · december

Sprogteknologi til håndtering af fagsproglig viden 1

Digital mobning 7

NYE BØGER

Rette Ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen 10

Hjælp os til at gøre *Nyt fra Sprognævnet* bedre 13

Register til *Nyt fra Sprognævnet* 13

SPØRGSMÅL OG SVAR

Åben skole 14

Gider ikke (at) være voksen 14

Næste nummer udkommer i marts 2016

Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier

Redaktionssekretær: Jørgen Nørby Jensen

ISSN 0550-7332

Layout: Falcon Grafisk Design · Dtp: Jannerup A/S

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Det udkommer 4 gange om året og koster 120 kr. (inkl. moms og forsendelse) for en årgang. Man kan kun tegne abonnement hos Sprognævnet.

Usignede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

Eftertryk er tilladt når kilden angives.

Abonnement mv.:

Telefon: 33 74 74 11 eller
mardal@dsn.dk

Spørgetelefon: 33 74 74 74
(Mandag-torsdag 10-12 og 13-15)

www.dsn.dk
www.sproget.dk